

Bilkent Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

1930 Sanayi Kongresi

«Bir Hesaplaşma mı?»

Serdar Şahinkaya

Siyasal Bilgiler Fakültesi – Mülkiye

Tarih : 21 Nisan 2016

Saat : 15.30

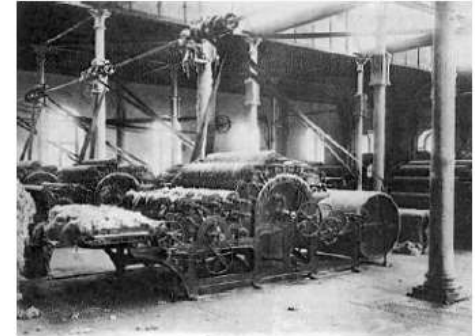
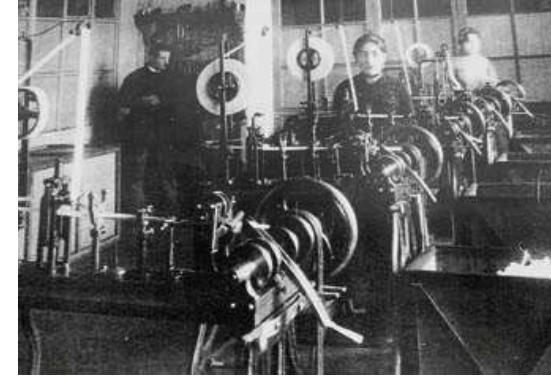
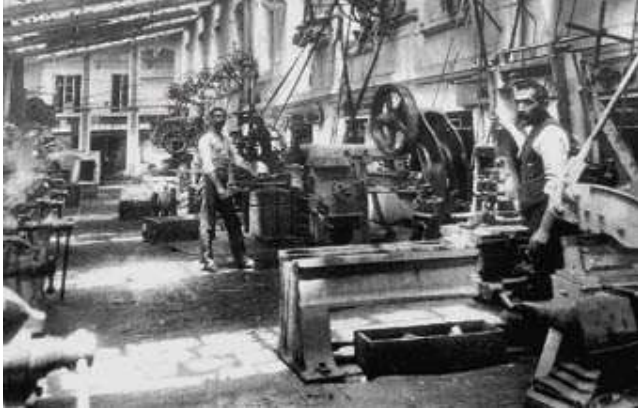
Yer : İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi. A130 Salonu

«Bütün d\u00fcnler, yarunlar\u0131 aydunlatan fenerlerdir»

William Shakespeare

Birkaç hatırlama / hatırlatma

Osmanlı İktisadi Hayatından Kareler

OSMANLI İMPARATORLUĞU – SANAYİ MİRASI !..

Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından, 1913 ve 1915 yıllarına ilişkin olarak **İstanbul** vilayeti ile **İzmir, Manisa, Bursa, İzmit, Karamürsel, Bandırma** ve **Uşak** şehirlerinde, yani ülkenin en gelişmiş yörelerinde düzenlenen sanayi sayımlarının sonuçları 1917 yılında **1329, 1331 Seneleri Sanayi İstatistikî** adı ile yayınlanmıştır.

Bu sayımların sonuçlarına göre **1915 yılında sınaî tesislerin toplam sayısı 282'dir.** Sektörlere göre dağılımı örneklendirildiğinde ise öne çıkanlar;

- ✓33 un değirmeni,
- ✓9 makarna, 6 konserve,
- ✓4 bira fabrikası,
- ✓2 tütün mağazası, 4 buz,
- ✓7 tuğla, 6 kireç,
- ✓8 kutu, 5 yağ, 3 sabun imalathanesi,
- ✓2 porselen imalatı ve elmas traşçılık,
- ✓13 debbağhane (deri işleme),
- ✓13 marangoz ve doğrama atölyesi,
- ✓13 yün ve 5 pamuk ipliği ve dokuma,
- ✓41 ham ipek, 6 ipekli dokuma ve 13 sair dokuma fabrikası,
- ✓43 matbaa ve sair kâğıt imalatı, 8 sigara kâğıdı ve
- ✓ 3 kimyasal ürün tesisidir.

Bahsedilen sanayi istatistiklerinden hareketle bir iki saptama yaparak Cumhuriyetin ilânı öncesindeki sınaî alt yapıya ilişkin sayısal tespitleri, farklı bir ifade ile devralınan sınaî alt yapıyı noktalamak gerekirse:

Öncelikle, bu sayımların o dönemin imkânları dâhilinde oldukça kapsamlı bir sanayi envanteri niteliği taşıdığı söylenebilir.

Mevcut 282 tesisten faal durumda olanların (işletmede olanlar) sayısı 194 adettir. Farklı bir ifade ile envanter kapsamındaki şirketlerin yüzde 69'u üretimde olup yaklaşık olarak yüzde 30'u ise kapalı ya da gayri faal durumdadır.

Bununla birlikte; kuruluş tarihleri belli olan 255 işletmeden 72'si (yüzde 28) 1908'den sonra, II. Meşrutiyet'in ivmesi ile kurulmuştur. Bu sayısal gelişmeye rağmen sanayi kesimi fevkalâde ilkel bir nitelik taşımakta idi. Toplam üretim değerinin 1913'de yüzde 83,5'i, 1915'de de yüzde 82,3'ü gıda ve dokuma sanayiinden kaynaklanıyor ve bu iki sektör aynı yıllarda toplam işçi sayısının yüzde 71 ve yüzde 75,8'ini istihdam ediyordu.

Alt sektörlerle inildiğinde bu ilkelik daha da göz alıcı olarak ortaya çıkmaktadır;

Değirmencilik, tütün işleme, debagat, yünlü dokuma ve iplik ve ham ipek üretimi, toplam sınaî üretim değerinin 1913'te yüzde 80,3'ü, 1915'te ise yüzde 83,1'ini oluşturuyordu. İstihdam edilen işçi sayısı bakımından da bu beş üretim kolunun payı aynı yıllarda yüzde 66,5 ve yüzde 61,2' idi.

Kısacası, buğday öğütmek, tütün ve deri işlemekten ve geleneksel ipekçilikten oluşan üretim faaliyetlerinin bütünü ile gerçek anlamda bir sanayi olmadığı, Osmanlı ekonomisini büyük ölçüde sanayisiz bir ekonomi sayılabileceği ve toplumun sınaî ürün tüketiminin esas olarak ithalat yoluyla karşıladığı tespiti abartılı sayılmamalıdır.

«Osmanlı İmparatorluğu, tipik bir yarı-koloni örneğidir. Bir zamanlar, üç kıtaya yayılmış haşmetli bir imparatorluk, endüstri devriminin ekonomik ve sosyal koşullarına ayak uyduramadığı için, bugün geri kalmışlığın bütün illetleri ile malûl olarak emperyalist devletlerin elinde tam bir parçalanma ve kokuşma halinde can çekişmektedir»

Prof. Dr. Werner Sombart

1918-1922 döneminde Berlin Üniversitesi öğrencisi Vedat Nedim Tör'ün anılarından...

Vedat Nedim TÖR(2010), *Yıllar Böyle Geçti*. YKY. 2. Baskı. İstanbul. s. 11.

“Birinci Dünya Savaşı’ndan bir yıl önce 1913’te henüz bir ilkokul çocuğu iken, Orta Anadolu’nun tren uğrağı olmayan bir kasabasında, her gün babamın yanında, başımızda kırmızı bir fes, elimizdeki zembilin içinde çarşıdan taşıdığım yiyeceklerin arasında Rus şekeri, Amerikan unu bulunduğunu ve babamın ayağına ayakkabı; sırtına çamaşır ve giyecek yapmak için Fransız köselesi, Fransız patiskası, Amerikan bezi; Alman kumaşı ve başını kapamak için Avusturya fesi aradığını çok iyi hatırlıyorum. Babam bunları arıyordu. Çünkü bunları Türk malı olanları yoktu. Hepsi dışarıdan geliyordu”

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Atatürk İlkeleri ve Türk Kadınının Çilesi*. İzmir Meslek Kadınları Kulübü Yayınları. İzmir 19790. s.23 - 24

Birkaç ön tespit

1923'te yani Cumhuriyet ile birlikte **savaş ya da kahramanlık temelindeki özgüven mirası, üretim temelli bir özgüvene dönüşmeye başlamıştır.**

Bu dönüşüm, **topyekûn ve köklüdür.**

Bu dönüşümün yönü, toplum yaşamından iktisada, hukuktan eğitime, siyasetten uluslararası ilişkilere

Ve

yarı sömürgeci bağımsız bir ulus devlet yaratma temel hedefi, ilmi ilmi örülerek tasarlanan **bir stratejik tercihle** gerçekleştirilmiştir.

Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için **yeni bir sermaye birikim mekanizmasına** ihtiyaç vardı. Cumhuriyet kadrolarına göre bu ihtiyaç, ancak ve ancak **“sanayileşme”** ile karşılanabilirdi.

Sanayileşme zorunluluğunu besleyen olgulardan biri de **“bağımsızlık”** sorunudur. Kemalist aydınlar ve yöneticiler, ülkenin askeri ve diplomatik zaferle elde edilen bağımsızlığının ancak iktisadi bağımsızlıkla güvence altına alınabileceği konusunda net ve ısrarlı olmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiliz liberalizminin tutsağı olduğu Osmanlı sanayisiyle zanaatlarının sanayi devrimi Avrupası'nın mamul maddelerinin istilasıyla yıkıldığı bunu da İmparatorluğun iktisadi ve mali alanlarda tam bağımlılık içine düşmesine yol açtığı kanısındadırlar.

**Sadece sanayileşme,
Türkiye'deki bu bağımlılığı kırabilir
ve
bu bir siyasi tercihtir.**

Cumhuriyet, **sanayileşmeyi** iktisadi güçlenmenin esas aracı saymakta ve **bağımsızlıkla** eş anlamlı almaktadır.

Dönemin kendine özgü koşullarında temel ihtiyaçlardan **(3 Beyaz)** başlanarak sanayi üretim kapasiteleri yaratılması ileri ve geri bağlantılarla toplumsal üretkenliği artıracaktır.

Farklı bir ifade ile *“Türkiye Sanayileşmek Mecburiyetindedir”*.

Cumhuriyet döneminde sınaî üretimin, yurttaşların temel ihtiyaçlarını karşılaması asıl ilkedir. Böylece, ülke içi tüketimin tamamı karşılanacak ve ulusal ekonomi gerçek temeline oturacaktır.

Unutulmamalıdır ki, **Cumhuriyet, sanayi temelli ulusal ekonomiyi emperyalist çıkarların kesiştiği bölgede ve iki dünya savaşı yıllarının olağanüstü çalkantılı ortamında gerçekleştirmiştir.**

Sihirli denklem

Demiryolları + Sanayileşme = DEVLETÇİLİK

Kemalist inkılâptan çok önce, Aydınlanma sonrası Fransa’sında doğan pozitivism ve nasyonalizm öğretileri, Osmanlı – Türk aydınlarının bilincine şekil veren en etkili düşünce akımları olmuşlardı. En azından XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren, Osmanlı reformcuları, İmparatorluğun “hastalığı”nın ve gerileyişinin, Aydınlanma’nın bilimsel ruhunun ve Avrupa’nın teknolojik ve sınai ilerlemesinin ardında kalmanın sonucu olduğu teşhisinde bulunuyorlardı. XX. yüzyılın başlarında önde gelen milliyetçi ideolog Ziya Gökalp sorunu şöyle tarif etmişti:

“Bugün bizim için asrileşmek demek, Avrupalılar gibi zırhlılar, otomobiller, tayyareler yapıp kullanabilmek demektir. Asrileşmek şekil ve yaşayış yönünden Avrupalılara benzemek değildir. Ne zaman ki, bilgi ve sanayi mallarını Avrupa’dan alma mecburiyetinden kurtuluruz, işte o zaman asrileşmiş olduğumuzu anlarız”

İktisadî gelişme konusunda, en çok, **hızlı sanayileşme gereği** vurgulanmaktaydı. Türkiye'nin dünya piyasasında mamul mallar ithal ve tarım ve madencilik ürünleri ihraç eden bir ülke olarak sürdürdüğü rol, Kemalist kadroyu rahatsız etmekteydi. **Ankara hükümetinin Maliye Bakanı Ferit Bey'in 1921 yılında,**

“Bize en lazım şey..fabrika, gine fabrika[dır]...Türkiye çalışıyor, üretiyor, fakat ürünlerinden başkaları yararlanıyor...alın teri dökerek elde ettiğimiz iptidaî maddeleri...yok pahasına harice satıyoruz sonra yabancılar bu maddelerin şeklini değiştirerek bize iade ediyorlar...Kırk kuruşa bir okka yün veriyoruz, aynı yünü bin ikiyüz kuruşa bir metre kumaş halinde yalvararak geri alıyoruz”

demesi bu rahatsızlığın tipik bir ifadesi idi.

1920'ler boyunca Cumhuriyet hükümetlerinin temel iktisadi hedeflerinin ülke yurttaşlarının maddi koşullarını sürekli olarak iyileştirmek ve bu iyileştirmelerden nüfusun daha geniş bölümlerinin yararlanmasını sağlamak olduğu konusundaki mutabakat tamdır.

Cumhuriyetin lider kadrosunun **birinci ana hedefi**, Türkiye'nin sanayileşmesini hızlandırmak ve esas olarak da *“üç beyaz”* meselesindeki yetersizlikleri gidermektir.

Kemalist kadrolar, ülkede oluşmuş olan mamul mallar iç pazarını, koruyucu bir gümrük politikası ile yurtiçi üretime tahsis etmek; sanayi kesimindeki sermaye birikimini bir takım doğrudan desteklemelerle hızlandırmak kararındaydılar.

Türk burjuvazisinin genel az gelişmişliği içinde, toplumun bu varlıklı kesimlerinde de, siyasal kurumların üst katlarında asker – bürokrat kökenli kadronun başat bir yer tutmasını kabul etmeleri beklenmekteydi. Cumhuriyetin siyasal yönetici çekirdeği, devleti güçlü bir Türk burjuvazisinin geliştirilmesi için kullanmaya kararlı da olsa, devlet yapılarının denetimini uzunca bir süre kendi elinde tutma arzusu ve kararlılığındaydı.

Dönemin koşullarına göre bir hayli yoğun olan ithalat etkinliği içinde Türkiye'deki yerli özel sermaye büyük ölçüde ticaret kârlarının peşinden koşuyordu. Yerli büyük ticaret çevrelerinin kârlarının bir bölümünü yurt dışına aktardığı da bilinmekteydi.

Bütün bunlara karşın hükümet, sanayileşmeyi hızlandırmak için arayışlarını sürdürürken, yeni program tasarıları hazırlarken, yerli özel sermaye sahiplerinin bu çabalara destek vermesini de bekliyordu

Sanayi Sayımı 1927

Serdar Şahinkaya

Siyasal Bilgiler Fakültesi

TSBD, 13. Sosyal Bilimler Kongresi

ODTÜ, 5 Aralık 2013

Ankara

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ
KURUM BAŞKANLIĞI
NO: _____

SANAYİ SAYIMI 1927

0015273

BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ

Ö N S Ö Z

Yurdumuzda günden güne gelişen sanayi'nin bugünkü seviyesine nereden ve nasıl geldiğini inceleyecek olanlar, gerçekten büyük bir feragatla yapılmış olan 1927 SANAYİ SAYIMI sonuçları ve metodolojisi ile yakından ilgilenmek zorunlularına duysacaklardır.

1927 Sanayi sayımı sonuçları 1928 yılında İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından İstanbul Cumhuriyet matbaasında arab harfleri ile bastırılmış ve bugün için mevcudu tükenmiş bulunmaktadır.

Bu boşluğu doldurmak amacı ile bu günkü dile ve yazıya çevrilmek suretiyle yeniden ele alınmış bulunan bu kitapta, Türk ekonomisi üzerine etüd yapacak olanlar, sanayi sektörünün ilk ilmi rakamlarını toplu olarak bulabilecekleri gibi, bu bilgilerin hangi koşullar altında toplandığını sít ilk metodolojik malumata da sahip olacaklardır.

1927 sanayi sayımı 2 Haziran 1926 tarih ve 893 sayılı nüfus sayımı kanunu ve 2 Haziran 1927 tarih ve 1152 sayılı İstatistik Kanunu uyarınca Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bu konuda uygulanan ilk sayım ve alınan neticeler ise bugünkü anlamda ilk güvenilir bilgilerdir.

Bu konuda uygulanan ikinci sayım 1951 ve üçüncüsü de 1964 yıllarında yapılmıştır. 1933 ile 1944 yılları arasında sanayi istatistikleri ihtiyacını karşılamak üzere teşvik-i sanayi kanunu kapsamındaki işyerlerini içine alan anketler uygulanmıştır.

1927 sanayi sayımının bir özelliği de sayımda kullanılan telif ve metodolojinin bugünkü birleşmiş mülletler tavsiyelerine çok yakın oluşu ve dünya istatistikçileri arasında isim yapmış Belçikalı uzman Camille Jacquart'ın bu sayımı İstatistik Genel Müdürü olarak bizzat yönetmiş olmasıdır.

Mevcutta kalan ve kitaplıkta bulunan tek nüshanın da arab harfleri ile basılı olması sebebiyle halen gereği gibi istifade edilemeyen 1927 sanayi sayımı kitabı, yeni harfler ve bugünkü dile çevrilerek ilgililerin istifadelerine yeniden sunulmuştur.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ

Tablo: İşletme Sayısı ve Çalışanlar

	Sanayi Sınıfları	İşletme Sayısı	%	Çalışan Sayısı	%
1	İstihraç Sanayii	556	0,85	18.932	7,37
2	Tarım, evcil hayvanlar, balık ve ev ürünleri sanayii	28.439	43,59	110.480	43,01
3	Dokuma Sanayii	9.353	14,34	48.025	18,70
4	Ağaç sanayii ve diğer bitki maddeleri sanayii	7.896	12,10	24.264	9,45
5	Kâğıt ve karton sanayii	348	0,53	2.792	1,09
6	Maden sanayii, maden işleme ve makine onarımı ve imalâtı	14.752	22,61	33.866	13,18
7	Bina ve inşaat sanayii	2.877	4,41	12.345	4,81
8	Kimya sanayii	697	1,07	3.107	1,21
9	Karma sanayii	16	0,02	455	0,18
	A. Elektrik sanayii	90	0,14	1.350	0,53
10	Çeşitli sanayii				
	B. Diğer çeşitli sanayii	221	0,34	1.239	0,48
	Toplam	65.245	100,00	256.855	100,00

1930'a kadar bu çabalar **kamu kesimi + özel kesim** birlikteliği ile sürdürülmeye gayret edilmiştir. Ancak o, “*zor yıllarda*” sağlanan her türlü desteğe rağmen özel kesim, farklı bir ifade ile ticaret burjuvazisi ve sanayi erbabı, **Cumhuriyetin kendini güvende hissedeceği bir üretim yeteneğine kavuşması için gereken desteği sağla(ya) mamıştır.**

Bu nedenle bir anlamda “hesaplaşma” zamanı yaklaşıyordu.

Bu hesaplaşma, en azından Cumhuriyet kadrolarının önemli bir bölümü açısından gerekli görülüyordu.

1929 yılının sonlarında, Türk maliyesi ve ekonomisi üzerinde ağırlığını iyice belli etmeye başlayan dünya ekonomik buhranı karşısında bir takım tedbirler almayı gerekli gören hükümetin bu politikasının ana hatları Başbakan **İsmet İnönü** tarafından 12 Aralık 1929'da dile getiriliyordu:

“...millet kendi istihsalinden fazla sarf etmeyecek, kanâatkar bir hayata girmek zorunda kalacaktır...Yerli malına revacı artırmak gayesiyle.....bütün vatandaşların şuurunu uyandırmak üzere devletin bütün kuvvetlerini harekete geçireceğiz”

Bu cümleden olarak;

Türk Parasının Kıymetini korumak üzere alınan tedbirlerin hassasiyetle uygulanmasının yanı sıra;

Tasarruf alışkanlığının geliştirilmesi,

‘yerli malı’ kullanma kampanyaları,

Tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi,

Üretimin çeşitlendirilmesi ve

Ulusal kaynakların daha verimli ve rasyonel şekilde kullanılmasına dönük çabalar hayati bir önem kazandı.

1929 Aralık ayında Türkiye Cumhuriyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin himayelerinde “**Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti**” kuruldu.
(*Günümüz Türkiye Ekonomi Kurumu*)

Cemiyet, yarı resmi bir nitelik taşımaktadır ve **kurucuları** TBMM Başkanı Kâzım (Özalp), TBMM Başkan Vekil Hasan (Saka), Yusuf Kemal (Tengirşek), Saffet (Arıkan), Mahmut (Soydan), Celal (Bayar), Fuat (Umay), Rahmi (Köken), Reşit Saffet (Atabinen), Besim (Atalay), Ziraat Bankası Umum Müdürü Şükrü (Ataman) ve Emlak Bankası Umum Müdürü Hakkı Saffet (Tan) beylerdi.

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Başbakan İsmet İnönü'nün konuşmasından kısa bir müddet sonra yani 1929 yılı Aralık ayının sonlarına doğru birinci toplantısını yapmış ve ilk iş olarak o tarihlere kadar iktisat alanındaki yazılarıyla haklı bir şöhret sağlamış olan **Vedat Nedim Tör**'ü Müşavir Müdür olarak Cemiyette görevlendirmiştir.

Cemiyetin Vedat Nedim Tör yönetiminde çıkardığı “**İktisat ve Tasarruf**” isimli dergisinin geliştirdiği temel sloganın <<**İlk Hedef Akdenizdi; İkinci Hedef İktisat**>> olduğunu hatırlamak lazım gelir.

Bir hatırlatma...

Yıl 1931. 1929 da Atatürk'ün talimatıyla kurulmuş olan **Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti** yani bugünkü adıyla **Türkiye Ekonomi Kurumu** bir dergi çıkarıyor.

Adı: **İktisat ve Tasarruf.**

Neşriyat Müdürü de bir yıl sonra KADRO dergisi kurucuları arasında yer alacak olan **Dr. Vedat NEDİM TÖR.**

Yandaki kupür, derginin ilk sayısından..

Başlığa dikkatinizi çekerim.

Cemiyetin adı 12 Haziran 1939'da **Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu** oldu. Öte yandan İstanbul'da 1931'de kurulmuş olan ve 17 Temmuz 1939'da faaliyet merkezini Ankara'ya taşıyan bir de **Türk İktisat Cemiyeti** mevcuttu. Cemiyetin kurucuları arasında Şevket Süreyya Aydemir, Şefik Bilkur, Muhlis Ete, Hazım Atıf Kuyucak, Ahmet Ali Özeken, İsmail Hüsrev Tökin gibi dönemin önemli Türk iktisatçıları ve akademisyenleri^[1] bulunuyordu. **Türk İktisat Cemiyeti ile Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu** 18 Ocak 1955'te birleşerek **Türkiye Ekonomi Kurumu** adını aldı

[1] 1930'larda ayrıca çeşitli yayınlar yoluyla iktisat konusunda bir bilinç uyandırılmaya çalışılmıştır. **Cemiyetin yayınladığı kitaplar arasında Şevket Süreyya Aydemir'in yazdığı Cihan İktisadiyatında Türkiye (1931) ve Halk İçin İktisat Bilgisi (1938)** de bulunuyordu. **Hazım Atıf Kuyucak, Muhlis Ete, Ahmet Ali Özeken gibi isimler dönemin İstanbul Üniversitesi ve Siyasal Bilgiler Okulu (Mekteb-i Mülkiye) gibi kurumlarında öğretim üyeliği yapıyordu.** Muhlis Ete ayrıca 1950-51'de İşletmeler, 1951-52'de Ekonomi ve Ticaret, 1962-63'te Ticaret Bakanı olarak da görev yapmıştır. (Baskıcı 2004).

Bir ülke ekonomisinin sadece piyasa güçlerinin yönlendirilmesine bırakılmayıp, ulusal çıkarlara göre yönlendirilmesi farklı bir ifade ile *ciddi bir iktisat politikası uygulanmak isteniyorsa, bu politika kararlarını geliştirecek bir kurum, gerekli bilgileri toplayacak bir bilgi sistemi, verilecek kararlardan etkilenecek grupların bu uygulamaları etkileme kanallarının da kurulması* gerekir.

İşte 1925 – 1928 döneminde yeniden düzenlenen *Ticaret ve Sanayi Odaları* ve yeniden kurulan *Âli İktisat Meclisi, İstatistik Umum Müdürlüğü, İktisat Vekâleti*, ekonominin yönlendirilmesi için gerekli kurumlar bütününe oluşumunu göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Dünya buhranına girerken iktisat politikalarını yönlendirmek için gerekli bir kurumsallaşma yönünde önemli adımlar attığını değerlendirebiliriz

Bu noktada **Bilsay Kuruç** hocamdan toparlayıcı bir özet:

“1930’lu yıllar devletin merkez örgütünün kuruluş zamanıdır. Fakat bu yılların asıl önemi devletin ekonomi alanında örgütlenişidir. Bu örgütlenme, ekonominin omurgası halinde oluşur. Bu iş 1931 / 32’den başlayarak gelişir. 1934 / 35’ten sonra hızlanır. 1938 / 39’a varıldığı zaman bir bütünlük kazanmıştır”.

Halkı eğiterek hesaplı yaşamaya ve israfla mücadeleye ve milli ürünleri kullanmaya teşvik amacıyla kurulan' Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, kuruluşundan yaklaşık dört ay gibi kısa bir müddet sonra Ankara'da Milli Sanayi Numune Sergisi ve Sanayi Kongresi düzenleme kararı aldı ve 1930 Şubat ayında da hazırlıklara başlandı.

11 Şubat 1930'da Trabzon Milletvekili ve TBMM Başkan Vekili Hasan (Saka) Başkanlığında yapılan bir toplantıda kongrenin yürütülmesine ilişkin esaslar belirlendi ve kabul edildi.

1930 Milli Sanayi ve Numune Sergisi, Etnografya Müzesi ve Türk Ocağı Binalarında düzenlenmişti.

YENI N° 5541
DARÜLHAZRET
Müessesesi
Ticari: İstanbul Karaköprü
Fahiye Sokak No 240
Telefon: 5555

Cumhuriyet

ADONE SERAİTI
MÜHÜR: 1000 Kuruş
2000 Kuruş
3000 Kuruş
4000 Kuruş
5000 Kuruş
Nispetiye Karaköprü
No 5 Karaköprü

Bütçede Tevazün Temin Edildi

İktisadi programda kömür

İktisadi programda kömür
ve maddeleri
İktisadi programda kömür
ve maddeleri

İktisadi programda kömür
ve maddeleri
İktisadi programda kömür
ve maddeleri

Cocuklar saltanatı başyor
İstanbul yarın işgal
altına alınıyor!..

Bütün resmi ve hususi makamlar tam
bir hafta idare edecek küçük yaşta
şimdiden intihap olundu

Şişli Tint Okulu
22 yaşın üzeri çocukların
Şişli Tint Okulu'nda...

Şişli Tint Okulu
22 yaşın üzeri çocukların
Şişli Tint Okulu'nda...

Gazi Hz. sergiyi gezdiler

Sergiyi rahbet
çok fazladır

Sergiyi rahbet
çok fazladır
Sergiyi rahbet
çok fazladır

Sergiyi rahbet
çok fazladır
Sergiyi rahbet
çok fazladır

Sergiyi rahbet
çok fazladır
Sergiyi rahbet
çok fazladır

Ciddien korkunc bir
rakam: geçen se-
ne teemmuzda it-
halat ve ihracat
farkı 24 milyon.

Ciddien korkunc bir
rakam: geçen se-
ne teemmuzda it-
halat ve ihracat
farkı 24 milyon.

İntihap

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Bu genç kalbine
tahanca çıkarak
keşifini özdürdü

Yeni bütçe 220,5 milyon

Bütçe Encümeni varidat fasım bu
suretle teahit ederek masarif kısmını
müzakereye başladı

Bütçe Encümeni varidat fasım bu
suretle teahit ederek masarif kısmını
müzakereye başladı

Millî vapurcular

Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

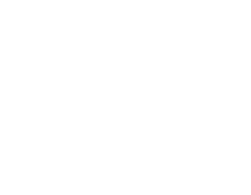
Yeni bütçe 220,5 milyon

Bütçe Encümeni varidat fasım bu
suretle teahit ederek masarif kısmını
müzakereye başladı

Bütçe Encümeni varidat fasım bu
suretle teahit ederek masarif kısmını
müzakereye başladı

Millî vapurcular

Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

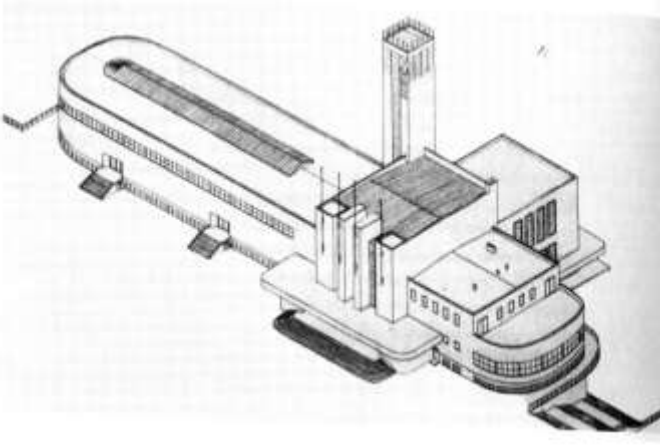
Millî Vapurcular
Dün heyeti umumiyte toplanarak yeni
idare heyetini intihap etti

GAZİ HAZRETLERİ SANAYİ SERGİSİNDE SALAHATTİN REFİK B. PAVYONUNUN ÖNÜNDE.

Hakimiyeti Milliye, 22 Nisan 1930

Bir Hatırlatma: Sergi Evi'nden Operaya

314

MODERNİZM VE DEĞERİN İNŞAĞI

6.32 Cumhuriyet Ankara'sında "Yeni Mimar"nın çöküşü. 1930'ların başlarının modernist ikonu Ankara Sergi Evi'nin (Sergi Evi) (Kartpostal: Yazarm koleksiyonu), Paul Bonatz tarafından Devlet Opera ve Balesi'ne çevrilmesi (Sergi Evi, fotoğraf 1990'lardan). Orijin binanın düz çatısı, yatacak perit pencereleri ve kulesi kaldırılarak, artık daha ağır bir görüntü kazanan binanın önüne klasik "elmas dilenim"de bir kolonler eklenmiştir (ağ) (Fotoğraf: Onol Sumer).

201
2697

1930

Sanayi

Kongresi

Raporlar

Zabıtlar

Neyreden:

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti

UMUM MERKEZİ

Ankara

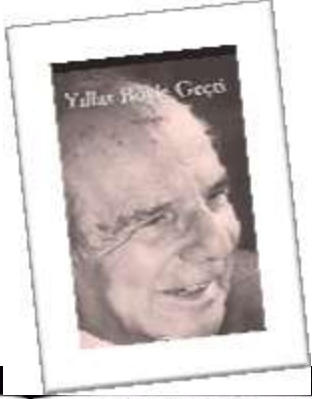

Kongre **“Talimatnamesi”** (Yönetmeliği) ve **“Ruznamenin İzahı”** başlıklı kritik önemde iki metin yayınlandı. Sergi açılana ve Kongre toparlanana kadar olan zaman diliminde dönemin etkin günlük Gazetesi **Hakimiyeti Milliye**'de çeşitli yazılar ve ilanlar sıkça yayınlandı.

Bunların içerisinde Kongre sırasında encümen listesinde de yer alacak olan **Vedat Nedim** (Tör), 15 Mart 1930 tarih ve **“Sanayi Kongresinin Ehemmiyeti”** başlığını taşıyan bir başyazı yayınladı.

Hâkimiyeti Millîye Gazetelerinde Millî Sanayi ve Numune Sergisi ve Sanayi Kongresi

Tarih	Konu Başlığı	Yazar
9 Mart 1930	Sanayi Kongresine Hazırlık: <i>Ticaret Odasındaki İçtima</i>	
10 Mart 1930	Sanayi Kongresi Raporları: <i>Sanayi Birliği 18 Rapor Hazırladı</i>	
13 Mart 1930	Millî Sanayi Sergisi ve Kongresine Hazırlık: <i>Trenlerde ve Vapurlarda Tenzilat Yapılacak</i>	
14 Mart 1930	Türk Zanaatı	Başyazı: Falih Rıfkı
15 Mart 1930	Sanayi Kongresinin Ehemmiyeti	V.N. (<i>Vedat Nedim</i>)
20 Mart 1930	Millî Sanayi Kataloğu: <i>Sergide Yerler Ayrılmaya Başladı; Hazırlanan Kataloğun Hususiyeti</i>	
28 Mart 1930	Siyaset ve İktisat	Başyazı
29 Mart 1930	Devletçilik	Başyazı: Zeki Mesut
30 Mart 1930	Millî Sanayi Sergisi İçin Numuneler: <i>Kastamonu'dan 14 Sandık Numune Geldi; Demiryolları Kongre Azasına %50 Tenzilat Yapıyor</i>	
2 Nisan 1930	Yerli Zanaatlar	Başyazı: Yakup Kadri
5 Nisan 1930	Adana'da İktisadi Tetkikat Başladı: <i>Şehrimiz Fabrikalarının Sanayi Kongresinden Temennileri. Fabrikacıların Temennileri 14 Madde Üzerindedir.</i>	
11 Nisan 1930	İktisadi Mücadelemizin Ana Hatları Afiş: <i>"Sergiye Görmedinse Gözün Açık Gider / Bedava!"</i>	Başyazı: Siirt Meb'usu Mahmut
14 Nisan 1930	Afiş: <i>"Sergiye Görmedinse Gözün Açık Gider / Bedava!"</i>	
17 Nisan 1930	Hükümet ve İktisat İlân: <i>20 Nisan 1930 Türk Ocağındaki Millî Sanayi Numune Sergisini Ziyaret Ediniz..</i>	Başyazı: Zeki Mesut
18 Nisan 1930	Millî Sanayi Numune Sergisi: <i>Sergi Pazar Günü 4'te Açılacak</i>	
19 Nisan 1930	İlân: <i>20 Yarın Sergi Açılıyor !..</i>	
20 Nisan 1930	Millî Sanayi Numune Sergisi Bugün Açılıyor: <i>Serginin Tanzimi Dün Geç Vakit Bitti</i> İlân: <i>Herkes Sergiyi Görmeli !..</i>	
20 Nisan 1930	MİLLÎ SANAYİ NUMUNE SERGİSİ DÜN AÇILDI: <i>Sergiye Açan Başvekil Hazretleri "Millî İktisat" ta Yeni Bir Hayata Giriyoruz" dediler</i> Serginin küşat resminde İzmir Meb'usu Rahmi Bey'in Nutku Sergiden 4 fotoğraf	
22 Nisan 1930	Sanayi Kongresi Bugün Himayeci Etfal'de Açılıyor <i>Reisicumhur Hz. Sanayi Sergisinde – Büyük Gazi'miz Sergiyi Takdir Buyurdular</i>	
23 Nisan 1930 (Çarşamba)	Sanayi Kongresi Dün Açıldı <i>İktisat Vekili Şakir B. Nutkunda Hükümetin İktisat Siyasetini, Rahmi B. De Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin Maksadını İzah Etmıştır.</i> <i>Şakir Beyin Nutku</i> <i>Rahmi Beyin Nutku</i>	
24 Nisan 1930	Kongre ve Kurultay: Sanayi Kongresi Bugün 10 da İkinci İçtimanı Aktedecektir	
26 Nisan 1930	Sanayi Kongresinin Üçüncü İçtimaı Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin kongre azası şerefine çay ziyafeti (sayfa:2) Sanayi Sergisinde Türk Kabiliyet ve İktidarının En Canlı Misalidir	
28 Nisan 1930	Sanayi Kongresi: <i>Değirmencilik ve İpeççilik Raporu Kabul Edildi.</i>	
29 Nisan 1930	Hakikatın Yolu Sanayi Kongresinin Yeni Kararları: <i>Sermaye ve Kredi Raporu Kabul Edildi.</i>	Başyazı: Siirt Meb'usu Mahmut
30 Nisan 1930	Sanayi Kongresi Mesaisini Bitirdi (sayfa:3) Sanayi Kongresi: <i>Kongre millî istihsalât için ittihazı lâzım gelen tedabiri ihisar ve tasviplle mesaisini bitirdi.</i>	

Vedat Nedim, Kongre gündeminin Türkiye’de ilk defa ve çok kapsamlı hazırlandığını örneklerle izah ettiği yazısına **“Bakalım sanayi erbabı bu fırsattan nereye kadar istifade etmesini bilecektir?”** sorusuyla devam etmekte ve....

<<Eğer sanayi erbabı, bu kongrenin ehemmiyetini ve lüzumunu takdir etmez ve ona lâyük olduğu gibi hazırlanmazlarsa bundan böyle hiçbir şikâyete hakları kalmaz. O vakit onlara, pek tabiî olarak şöyle mukabele edilebilir: “Efendiler, sanayi kongresinde vaziyetiniz ve ihtiyaçlarınızı müspet, esaslı ve ilmî raporlarla izah etmek fırsatını kaçırttınız. Artık menfi şikayetlere ve dert yanmalara kulaklarımız tıkalıdır”.. >>

Bu, adeta özel sektör sanayicilerine son bir hitaptır.

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti bir ‘sanayi kongresi’ ni davet etmeğe karar verdiği zaman bu teşebbüs, sanayi erbabı tarafından büyük bir ehemmiyetsizlikle karşılandı. Temas edilen bütün sanayiciler hep bir ağızdan şunu söylediler:

“Şimdiye kadar yapılan kongrelerden müspet ne netice çıktı ki, bu kongreden bir şey ümit edebilelim?... İhtiyaçlarımız, dertlerimiz, dileklerimiz apaçık. Onları söyleye söyleye dilimizde tüy bitti. Aynı şeyleri bir daha tekrarlamaktan ne çıkacak?”

“Onları bu kongrenin lüzumuna ikna edebilmek müşkül olduğu kadar zaruri bir işti” .

Aslında bazı gerçeklerin açıkça söylenmediğini görüyoruz. Niçin? Büyük olasılıkla, *Biz özel sektörcü değiliz izlenimi uyandırmamak için...*

Gerçeği dosdoğru söyleyebilmek mümkün olsaydı şöyle söylenecekti;

Ey özel sektör, sanayileşme sizin boyunuzu aşan bir iştir. Bu ülkeye yeni bir sermaye birikimi hareketi lazım. Yeni bir sermaye birikimi de yeni bir malzeme hareketi demektir. Çünkü sanayileşme büyük bir malzeme hareketidir. Büyük ve yeni bir malzeme hareketi... Ve bu hareketi gerçekleştirecek yeni insan tipine ihtiyaç vardır. Yani mühendisler, teknisyenler, ustabaşları, işçiler yetiştirebilmeye...

Türkiye 1930'da; 1920'ler dönemini kapatır; adeta Sovyetler'in de kendi NEP dönemini kapatması gibi...

1920'lerden gelen kurulu sanayi kapasiteler bulunmakla birlikte, 1930'larda esas mesele, yeni kapasite yaratmak ve o yeni kapasitelerin hızla kurulmasını sağlamaktır. Bir de bütün bunları hayata geçirebilmek için gerekli olan kaynak yaratma meselesi vardır.

Kongre Yönetmeliği'ne göre Kongre'nin temel görevi: <<Sanayimizin “milli” ve “çağdaş” gereklere uygun bir tarzda gelişmesini sağlayacak yolları aramak>> olarak belirlenmiştir.

Yine aynı yönetmeliğe göre; <<Milli sanayimiz –narin bir sera bitkisi gibi – sadece halkın ve devletin koruma ve fedakârlığına dayanarak yaşayabilen “yapay” bir varlık olma tehlikesine düşmemeli; aynı zamanda gücünü çağdaş sanayiciliğin “hesap” ve “bilgi” kaynaklarından alan “sağlam” ve “canlı” bir varlık olmalıdır>>.

Kongre Ruznamesinde (*gündeminde*) **dokuz ana başlık** bulunmaktadır:

- 1) Ham madde,
- 2) Sermaye ve kredi,
- 3) Vergi ve rüsum,
- 4) Teşvik-i Sanayi Kanunu ve uygulaması,
- 5) Standart Meseleleri,
- 6) Rasyonalizasyon meseleleri,
- 7) Ticaret ve Sanayi Odalarında sanayicilerin temsili,
- 8) Sanayi eğitimi,
- 9) Nakliyat meseleleri.

Kongreye raporları ile katılacak iş kolları / sektörler, raporlarını bu dokuz başlığın her birine değinerek hazırlayacaklardır. Bu kesin bir talimattır :
“(..).ruznamenin ihtiva ettiği muhtelif maddeler ve bu maddelerin yukarıda arzolunan müfredatı hakkında mümkün olduğu kadar esaslı malûmat verilmesi ehemmiyetle rica olunur”.

22 -29 Nisan 1930 tarihinde <<Gayemiz: Türkiye Sanayi Türkiye Devleti gibi Yeni ve İleri Olmalıdır>> şiarı ile Ankara'da toplanan Sanayi Kongresi , <<Sanayimizin “milli” ve “çağdaş” gereklere uygun bir tarzda gelişmesini sağlayacak yolları aramak>> meselesini temel görev olarak belirlemiştir.

Sanayi Kongresi Bugün Himaye-i Etfal'de Açılıyor.

İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA SANAYİ KONGRESİNİN...

İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA SANAYİ KONGRESİNİN...

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA SANAYİ KONGRESİNİN...

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA SANAYİ KONGRESİNİN...

İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA SANAYİ KONGRESİNİN...

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Geçmişten geleceğe Yukarıda İhtiyar.

Sanayi Kongresi bugün Himaye-i Etfal'de açılıyor. İSKİDİMHİHİN BAŞKANLIĞINDA...

Sanayi Kongresi'nin açılış töreninde katılanlar.

Sanayi Kongresinin Yapıldığı Bina

Bina girişindeki Osmanlıca ibarede
Türkiye Himaye i Etfal Cemiyeti Merkez i Umumisi
(Çeviri desteği için, İhsan Feyzibeyoğlu'na teşekkürler)

Kültür Bakanlığı'nca Birinci derecede tarihi eser olarak tescillenmiş bulunan bina bugün, ***Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Ankara İl Müdürlüğü*** olarak kullanılmaktadır.

Anafartalar Caddesi N0: 70. Ulus. Ankara.

1930 Sanayi Kongresi Umumi Heyeti

Açılış Konuşmaları

Şakir Kesebir,

Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı (1920)'nda ve 2. Dönem'den itibaren dört dönem T.B.M.M.'de milletvekilliği, Ekonomi ve Tarım bakanlıkları yapmış Türk siyasetçidir.

1889 yılında Köprüli'de doğmuştur. Mülkiye'den mezun olmuş, kaymakamlık, Tekirdağ Mutasarrıf Vekilliği, Mülkiye Müfettişliği görevlerinde bulunmuştur. Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı (1920)'nda Gelibolu, TBMM 2. Dönem'de Çatalca, 3. Dönem ve 4. Dönem'de Edirne, 5. Dönem'de Tekirdağ milletvekilliği yapmıştır. Ayrıca Ekonomi ve Tarım Bakanlıklarında bulunmuştur. 6 Nisan 1966 tarihinde vefat etmiştir.

Iktisat Vekili Şakir Bey konuşmasında,

“Nihayet bir iktisadî program ihzarı vaziyetine girmiş bulunuyoruz. Böyle bir sırada, her biri kendi kendi şubesinde mütehassıs ve tecrübe sahibi olan kongre azayı kiramının reylerinden pek ziyade istifade edilebileceğine hükûmet kani bulunmaktadır.

İstatistiklerimizde görülmüş olacağı gibi ithalâtımızın % 70' inden fazlası mevadî mamuleye taallûk ediyor. Bu büyük nisbet millî sanayimize atfedilecek ehemmiyetin ne kadar fazla olması lâzım geleceğini iraeeye kâfidir.

Şeraiti esasiyesi eksik olmayan sanayimizin muvaffakiyeti çarelerini umumen aradığımız bir sırada kongrenin faydalı mütaleaları hükûmet için, bittabi imkân ve mali iktidarımız dahilinde, nazarı itibara alınacak başlıca bir tenvir vasıtası olmuş olacaktır”

Mustafa Rahmi Köken,

TBMM 2. Dönem'den itibaren altı dönem İzmir milletvekilliği, çeşitli hükümetlerde Ticaret, Ekonomi ve Tarım Bakanlığı yapmış, öncesinde 1914–1918 Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda mebus olarak bulunmuş Türk siyasetçidir.

1881'de Bergama'da doğmuştur. İstanbul Hukuk Mektebini bitirmiş, Zonguldak'ta maden müdürlüğü yapmıştır. 1914-1918 Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda, II., III., IV., V., VI. ve VII. Dönem İzmir Milletvekili olarak bulunmuş, çeşitli kabinelerde bakanlık yapmıştır. 7 Temmuz 1952 tarihinde vefat etmiştir.

Kongredeki konuşmasında *“Bu kongre iş ve fikir kongresidir Burada mütehassısın, iktisatçının, fen ve iş adamının sözü var”* diyerek sözlerini sürdüren **Rahmi Köken Bey**, üretim gücünün geliştirilmesinin ve bunun bir **‘programa’** bağlanmasının önemini,

“İstihsal hayatımızda inkilâp yapmadan yalnız istihlâkte yapacağımız her türlü harekâtın kısa ömürlü olacağını biliyoruz. Onun için bir taraftan halka: ‘Vatandaş! Yerli malı kullan’ derken, diğer taraftan da sizi, sanayicilerimizi bir kongreye davet ederek, ‘Efendiler! Halka iyi, ucuz ve çok mal vermek için nasıl çalışmanız lazımdır? Gelin bu gayelerin tahakkuku için düşünün, münakaşa ve müzakere edin ve müşterek bir faaliyet programı hazırlayın” şeklinde vurguluyordu.

Sektörel Raporlar

R	APORLAR:
Mensucat	Sanayii
Gıda	”
Deri	”
Orman	”
Taş, Toprak	”
Kimya	”
Maden ihracı	”
Maden mamulâtı	”
Umumî encümenin raporları	
Vilâyet	”
Muhtelif	raporlar

Kongre esas olarak **sektör** temelinde örgütlenmiştir. **Mensucat, Gıda, Deri, Orman, Taş-Toprak ve Cam, Kimya, Maden İhracı ve Maden Mamulâtı** başlıklı **sekiz ana sektör** kongre gündeminin önemli bir parçası ve hatta ana eksenidir.

Bu sekiz ana sektöre ait raporların toplamı 458 sayfa olup, Kongre kitabının sayfa sayısı açısından yaklaşık olarak % 51'ini oluşturmaktadır.

Bu oran bizce sektör çalışmalarına verilen önemin düzeyini de göstermesi açısından da vurgulanmalıdır.

Mensucat Sanayi: Pamuklu, Yünlü, Halı, İpekli ve Trikotaj.

Gıda Sanayi : Konserve, Değirmen, Şeker, Şarap – Sirke-İspirto, Şekerleme – Çikolata ve Bisküvi

Deri Sanayi: Bir ana sektör raporu ve İzmir ve İstanbullu Dericilerin ayrı raporları ile değerlendirilmiş ve Encümen raporu ile toplulaştırılmıştır.

Kitap içeriğine göre, dördüncü ana sektör, **Orman Sanayi**dir. Ana sektör raporu yanında, Ahşap Ambalaj ve Kutuculuk ve Mobilya alt sektör raporları ve Encümen raporları değerlendirilmiştir.

Taş, Toprak ve Cam Ana Sanayinin ağırlığı iki ayrı raporla değerlendirilen Çimento Sanayi olmaktadır. Buna ek olarak Aynacılık sektör raporu ve Encümen değerlendirmeleri de bulunmaktadır.

Kimya Sanayinin değerlendirilmesi ise, Zeytinyağı – Nebati Yağ, Prine Yağı; Sabun Sanayimiz; Prine Sanayi- Prine Sabunları başlık üç alt sektör ve bir de Kimya Sanayi Encümen Raporu ile yapılmıştır.

Son iki ana sektör de, **Maden İhracı Sanayi** ve **Maden Mamulâtı Sanayidir**.

Maden İhracı Sanayi başlığı altında, Türkiye’de Madenler ve Madencilik, Madenciler Birliği ve Zonguldak Raporları ile birlikte bir de Madenciler Encümen Raporu mevcuttur.

Maden Mamulâtı Sanayi ise Maden Sanayi ve Maden Encümeni başlıklı iki raporla değerlendirilmiştir.

Dönemin üretim kapasitesine katkı veren kimi alt sektörlerinin de ihmal edilmediğini **“Muhtelif Raporlar”** başlıklı kısım bize göstermektedir. **Bu bölüm, günümüzde iktisatçılarımızın pek de itibar etmediği ve fakat kanımca çok önemli olduğuna inandığım kimi alt sektör çalışmalarının o dönemde nasıl ele alındığına dair bilgileri bize sunmaktadır. Raporların bazılarının yazarlarına da yer verilmiştir.**

Bahse konu raporlar;

Kaytancılık, Tarakçılık, Kunduracılık, Şapka - Sunî Çiçek ve Sepetçilik, Kendircilik, Türkiye’de Meslekî Tedrisat (*Meslekî Tedrisat Umum Müdürü Ali Nadir*), **Mahrukat Meselesi** (*Prof. Refik*), **Türkiye’nin Elektrikleşmesi** (*Prof. Refik*), **Sınâî Tedrisat** (*Prof. Refik*), **Balıkçılığımız, Vapur tamirhaneleri, İtriyat sanayi, Sanayide Rasyonalizasyon** (*Dr. Muhlis Etem*), **Sanayi Siyaseti** (*Dr. Nizamettin Âlî*).

Kongre’de, hazırlanan raporlar, sanayi konusunda “*neyimiz var?*”, “*neyimiz yok?*” sorularını da netleştirecek bir “**sanayi envanteri**” nin çıkartılmasına yardımcı olmuştur.

Bir anlamda bu sanayi envanteri, takip eden yıllarda **ilk defa yirminci yüzyılda geri kalmış ve bağımlı bir ülkenin dış açıkları, kronik dış borçlar ve mali esareti olmadan, kendi kendine yeten bir sanayileşmeyi gerçekleştirmesinin, ütöpik bir fantezi olmadığını** ispat eden iktisat politikalarının başlangıç noktasını oluşturmuştur.

Vilayet Raporları

Vilâyet Raporları	
1. — Bursa	Raporu
2. — Eskişehir	"
3. — Edremit	"
4. — Ayvalık	"
5. — Uşak	"
6. — Isparta	"
7. — Elaziz	"
8. — Kastamonu	"
9. — Denizli	"
10. — Balıkesir	"
11. — Zonguldak	"
12. — Ankara	"
13. — Gazi ayıntap	"
14. — Kütahya	"
15. — İzmir	"

505

Sanayinin nispi olarak gelişmiş olduğu “*Vilayetlerden*” gelen yani, ***Bursa, Eskişehir, Edremit, Ayvalık, Uşak, Isparta, Elaziz (Elazığ), Kastamonu, Denizli, Balıkesir, Ankara, Gazi ayıntap (Gaziantep), Kütahya, İzmir Sanayi Birliğinin temennileri*** başlıklı **on dört** rapor da Türkiye’in sanayi temelli, üretim yapısının durumunu, sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya koyma açısından oldukça önemli bilgiler içermektedir.

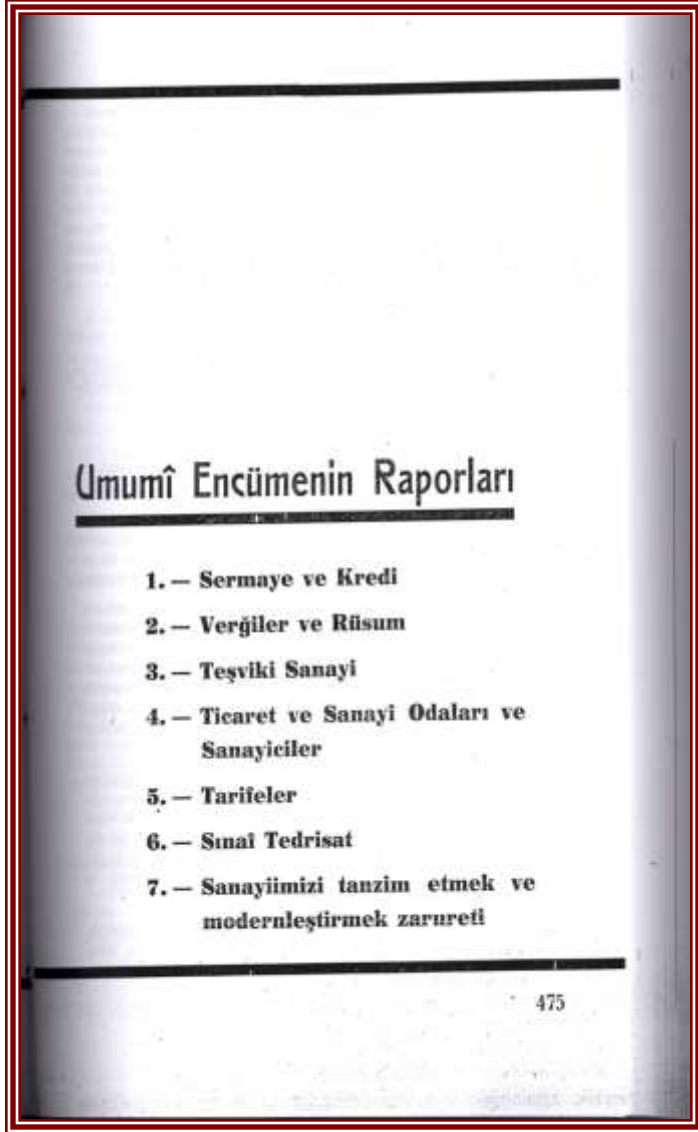
Bu nokta da vurgulanmalıdır ki, 1930 Kongresi bir anlamda “***Türkiye’nin Sanayi Kongresi***” dir. Oysa günümüzde farklı kurumlar farklı sanayi kongreleri, bir anlamda kendilerinin / bölgelerinin sanayi kongrelerini düzenlemektedir.

Yine kayıtlara geçmesi açısından burada belirtilmesinde yarar gördüğüm bir hususu da paylaşmak isterim.

Günümüzde, ülkemizin bütünü açısından sanayi anlamında 1930 Sanayi Kongresi öncesinde sorulan ve kongre ile birlikte cevabını bulan “*Neyimiz var? Neyimiz yok?*” sorularını kapsamlı bir cevabı yani **ülkenin ciddi, kesinleştirilmiş, tutarlı ve ‘tek’ bir sanayi envanteri yoktur.**

Not edilmeli: Sektörler arası işleyişinin fotoğrafını veren In-Put Tablosu da ne yazık ki hâlâ 2002 modeldir...

Umumî Encümen Raporları ve Sonuç / Öneriler

Aralarında Vedat Nedim ve Şevket Süreyya gibi Kadrocuların da bulunduğu 1930 Sanayi Kongresi heyeti, “Ruzname” de vurgulanan;

“*Sermaye ve Kredi*”, “*Vergiler ve Rüsüm*”, “*Teşviki Sanayi*”, “*Ticaret ve Sanayi Odaları ve Sanayiciler*”, “*Tarifeler*”, “*Sınai Tedrisat*” ile “*Sanayimizi tanzim etmek ve modernleştirmek gereği*” alt başlıklarında değerlendirerek yaklaşık **otuz sayfalık** bir rapor tanzim etmişlerdir.

Komisyon:

“Sanayimizi tanzim etmek ve modernleştirmek zarureti” başlığı altında *bir temel tespit*te bulunmaktadır.

O temel tespit de; ÷lkede *“bir sermaye israfi hadisesi”*nin varlığıdır ve **bunun nedenleri de;**

- *kuruluş yerinin seğiminde yanlışlık*
- *işletme sermayesinin yetersizliği*
- *makine teğizatın ęađın teknolojisine uyumsuzluğu*
- *kârlılık hesaplarının yanlışlığı*
- *yönetim yetersizliği*
- *teknik bilgi ve uzmanlığın yokluğu* olarak değerlendirilmektedir.

Ve bu **altı nedenin bir bütün oluşturduğu** ve birisinin yokluğunun zaten zayıf olan sermaye birikimini iyice yavaşlattığı tespitinde bulunmaktadır.

Kongre heyeti, bu güçlüğü gidermek için önerilerini *iki başlık* altında toparlamaktadır:

Birincisi, *Asgari On Senelik Bir Sanayi Programının Tespiti:*

En az on yıl sürdürülecek olan *bir sanayi programı* ile işe başlamanın doğru olduğunu kayıtlara geçirmektedir. Ve, “(...) *elimizdeki mevcut vasıtalarından plânlı bir tarzda azamî istifadeyi temine çalışmak zarureti vardır*”.

Böyle bir programın oluşabilmesi için (*bence günümüzde geçerli*) *üç tane temel sorunun* cevaplanmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

🔊 *Türkiye’de hangi sanayi şubeleri (sektörleri) en ziyade inkişafa (gelişmeye) müsaittir?*

🔊 *Hangi sanayi şubelerine en ziyade muhtaç bulunmaktayız?*

🔊 *Hangilerini evvelâ nerelerde ve ne mikyasta (ölçekte) tesise (kurmaya) başlamalıyız?*

İkincisi de, **Bir Sinaî Tesisatı Tetkik ve Murakabe Merkezi Teşkili:**

Kongre heyeti gerçekten bu bağlamda ısrarlı ve kararlıdır.

Geliştirdikleri öneri, “*sanayi, sektöründe fabrika kurmak isteyen her şahıs veya grup ve belediyeler öncelikle bu merkeze başvurarak fabrikanın sektörü, ürün konusu, üretim kapasitesi, plânı, makine ve teçhizatı ile üretim akış şemaları, kuruluş yeri özellikleri, sermaye yapısı, kârlılık hesapları, hakkında bütün bilgileri vermeğe mecbur tutulmalıdır. Bu merkezin onayı sonrasında fabrikanın temeli atılmalıdır. Bu merkezin onaylamadığı hiçbir girişime izin verilmemelidir*” şeklinde özetlenebilir.

Bugün, yani **2016 Nisan** itibariyle, ülkemiz sathındaki yarım kalmış, kapalı ya da işletme sermayesi nedeniyle gayri faal durumdaki işletmeleri ya da “*komşuda var ben de niye yok*” mantığı ve “*piyasa sinyalleri*” paralelinde temelleri atılan ya da fiziki yatırımı tamamlanarak kurulmuş bulunan ve ancak çalışmayan geri teknoloji ile donanmış çok sayıda tesis birlikte mütalaa edildiğinde böyle bir “merkeze” olan ihtiyaç açıktır.

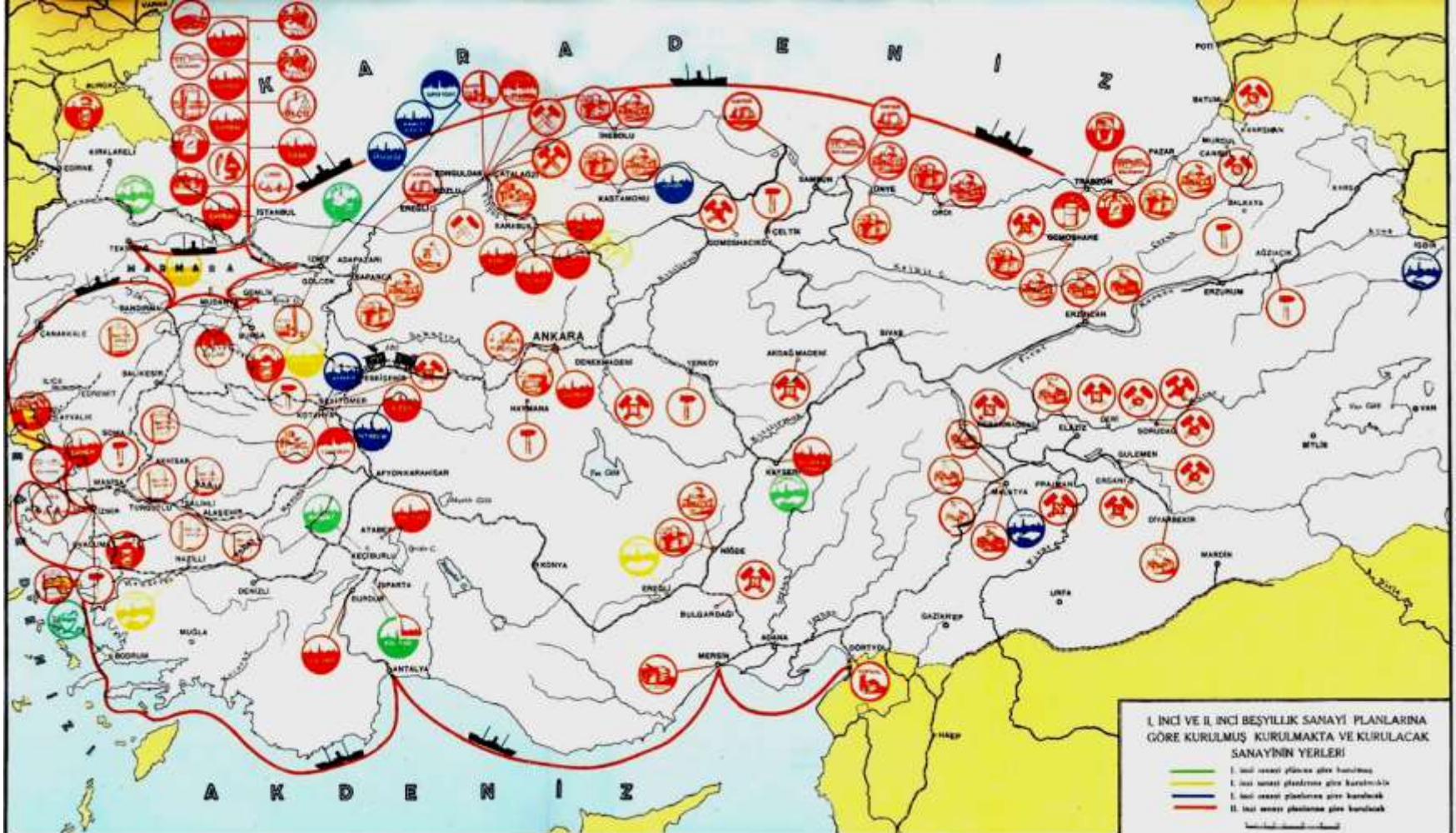
Evet, tıpkı günümüz Japonya’sındaki **METI** (*Ministry of Economy, Trade and Industry*) ya da **MITI** (*Ministry of International Trade and Industry*) ya da 1933 – 2000 döneminde İtalya’da çok başarılı çalışmalar yürüten **IRI** (*Institute for Industrial Reconstruction*) gibi [bir koordinasyon / izleme fonksiyonunu göreceğ bir merkezi organizasyon gerçekten ihtiyacıdır.](#)

Ancak, böyle bir merkezin kurulması ve sağlıklı çalışabilmesi için öncelikle ülkenin bir **toplumsal amaç fonksiyonu** farklı bir ifade ile **uzun erimli bir büyüme stratejisi** olmalıdır.

Tıpkı, 1930 Sanayi Kongresi sonrasında, Cumhuriyet kadrolarının geniş anlamda ticaret burjuvazisi ve sanayi erbabı ile bir mutabakata vararak (bir anlamda *modus vivendi*) Cumhuriyet trenini yeniden **“sanayileşme + demiryolları = devletçilik”** temelinde bir makas değişikliğine tabi tuttukları gibi !!!

Aşağıdaki harita, Prof. Dr. AFETİNAN'ın 1972'de Türk Tarih Kurumu yayımları arasında yer alan **“Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933”** başlıklı eserinin 6 numaralı ekinde yer almaktadır.

Birinci ve ikinci beş yıllık sanayi planlarına göre kurulmuş, kurulmakta ve kurulacak sanayi yerlerinin haritası

Sabırla dinlediğiniz için teşekkürler...